

Geen 'gratis' maar vrije schoolboeken

Overheid negeert schaamteloos al jaren kansrijk concept

Gratis bestaat niet in een vrije markteconomie en 'gratis' schoolboeken worden gewoon nog duurder aan een andere kassa betaald met meer geld van de burger. Een overheid die spreekt over 'gratis' schoolboeken maar de belastingbetaler daarvoor op laat draaien bedriegt ons. Een overheid die een revolutionair concept zoals vrije schoolboeken negeert handelt schaamteloos in strijd met collectieve belangen van de burgers.

Vanaf 'The Statute of Anne', stammend uit 1710, worden boeken voorzien van auteursrecht. Tegenwoordig verkrijgt meestal de uitgever het exclusieve recht - met de nadruk op exclusie - om de werken commercieel uit te baten. Door dit monopolie in combinatie met gebrekkige concurrentie kan een uitgever voor schoolboeken vragen wat hij wil. Als gevolg betalen ouders zich scheel waarbij de werkelijke prijsopbouw (de som van ontwikkeling, drukken, distributie en een gezonde winstmarge) slechts een klein deel van de huidige verkoopprijs vormen.

Auteursrecht heeft tot doel het proces van publiceren te stimuleren maar heeft een schaduwzijde die zelden belicht wordt. Auteursrecht op boeken en licenties voor software zijn ontworpen met het doel de vrijheid om het te delen en te veranderen te ontnemen. Zo simpel is het.

In contrast daarmee is de licentie van vrije (opensource) software en vrije schoolboeken zo opgesteld dat het de vrijheid om het te delen en te veranderen juist garandeert en bevordert. Ironisch genoeg gebruikt

deze licentievorm het auteursrecht - copyright - om het tegenovergestelde te bereiken en daarom wordt het 'copyleft' genoemd.

In de softwaresector is het gebruik van copyleft-licenties de laatste jaren ronduit explosief gestegen. Het was dus wachten tot er een flinke vonk oversprong naar het geschreven woord en die kwam in de vorm van de inmiddels razend populaire en grootste encyclopedie ter wereld: Wikipedia.

Wie online een gemiddelde bladzijde van Wikipedia opent zal onderaan kunnen lezen: "De tekst op Wikipedia is zonder enige vorm van garantie beschikbaar onder de GNU Free Documentation License." De voorwaarden van de GFDL komen in het kort op het volgende neer:

- Je mag de teksten kopiëren zodat het zoveel mogelijk mensen en instanties dient. Vrij vloeiende informatie is de smeerolie van de economie.
- Je mag de teksten veranderen - je wordt zelfs aangemoedigd dat te doen - zodat zoveel mogelijk mensen meehelpen aan het verder ontwikkelen en vertalen.
- Je mag het verkopen zodat er een bron van inkomsten ontstaat. Omdat je het ook mag kopiëren zul je als uitgever flink moeten concurreren met toegevoegde waarde.
- Je mag de licentie er niet afhalen. Daardoor heb jij niet alleen baat bij de schrijfsels van anderen maar heeft iedereen ook baat bij jouw inspanningen.

Zou zo'n licentie niet geweldig zijn voor schoolboeken?

De ontwikkeling van Wikipedia in Nederland is ronduit indrukwekkend te

noemen: op 14 oktober 2005 verscheen het 100.000ste artikel en amper twee jaar later zijn dit er al 330.000, geschreven door duizenden vrijwilligers. Het succes van Wikipedia is het bewijs dat hetzelfde concept ook succesvol toepasbaar is op vrije schoolboeken en dat kan een ware revolutie in onderwijsland ontketen.

Dankzij de licentievoorwaarden van deze vrije schoolboeken zijn de kosten voor ouders letterlijk niets: boeken zijn drempelloos te downloaden. Dat is tenminste echt gratis en geen bedrog.

De hamvraag: waarom is er onder de GFDL wel een vrije encyclopedie maar zijn er weinig vrije schoolboeken?

Aan de belangrijkste voorwaarde is voldaan: er zijn genoeg belanghebbenden in de vorm van leerkrachten, leerlingen en ouders die op vrijwillige basis gemotiveerd zijn om te schrijven. Echter het schrijven van een boek is iets anders als het schrijven van een artikel. Er is een digitale ontwikkelomgeving nodig die aan een aantal eisen moet voldoen:

- Drempelloze en eenvoudige toegang tot de leerstof-database via het net is vereist voor aanvullingen en wijzigingen.
- Zo'n systeem dient een beperkte organisatiestructuur met schrijvers en redacteurs te ondersteunen.
- Een versiebeheersysteem dient ervoor te zorgen dat scholieren niet allemaal verschillende versies van boeken gebruiken.

Een dergelijke omgeving opzetten vraagt om een relatief zeer beperkte investering - de meeste software bestaat al - waarbij hulp van de overheid

wenselijk is. Daarnaast is een campagne op scholen van belang om een ontwikkelgemeenschap te smeden.

De trieste balans van de laatste vijf jaar: Op Europees niveau negeerde commissaris Viviane Reding het concept compleet. Op polderniveau wimpelde Mark Rutte jaren geleden een bestaande afspraak met Annette Nijs af - de enige die het wel snapte. Maria van der Hoeven wenste ons "veel succes met het initiatief" en een recente brief aan Ronald Plasterk leverde een reactie op van Marja van Bijsterveldt waarbij de indruk gewekt werd dat de regering niet groter denkt dan een speldenknop en slechts vier jaar op de winkel past. Terzijde leverde een reactie op de blog van Jan Marijnissen ook niets op toen hij zich druk maakte over 'gratis' schoolboeken.

Gesteld kan dus worden dat de overheid geen enkele moeite doet de slordige 4000 Euro onderwijsbelasting die uw gezin dit jaar betaalt beter te besteden of te beperken.

In plaats daarvan staat het uitgeversgilde likkebaardend klaar om te cashen als straks 'gratis' boeken een feit zijn en zeurt geen enkele ouder meer over de hoge prijs van het boekenfonds. We betalen gewoon weer een beetje extra belasting. Easy money, ach, de overheid, ook zo'n monopolist die heel ver van de burger staat.

Wiebe van der Worp is voorzitter en oprichter van de Stichting Vrijchrift.org, een organisatie die zich hard maakt voor vrije kennis en cultuur. Zie

<http://www.vrijeschoolboeken.nl>